

69.

SIMONA MUREȘAN, CRISTINA ȘANTA

Nu t'e țâne-așă fălos
Că nu ești așă frumos
Că ai mersu-mpiedicat
Și ți-i nasu borcănat.

De la Ansamblul Cununa
Lăpușului, 2015

Obiceiuri de naștere din Lăpuș

Mai demult la femeia gravidă i se zicea groasă. Atunci avéu mulți copii, câți le da Dumnezeu. La cununie când intra în biserică, mireasa puneă pă tocu de la ușă atâtea jeite câți copt'ii vroia să aibă.

De moașă se mai chema pe cineva apropt'iet.¹ Acasă viné moașa sau o femeie și t'e moșă acolo și taie buricu, la copt'il, o fată ce-ai făcut și api șasă săptămâni tăt viné în tătă sara și te lega ca în copcii...eu una acasă am născut-o și una la spital. Acasă că n-am apucat..."² Dacă nașterea era grea să strânjeu femeii văduve, să rugau, să trăjău clopotele. De prima scaldă a copilului se ocupa cineva din familie sau moașa. Îl scalda într-o ciupă de lemn. În ciupă se puneă „o verigă d'e arjânt că arjânt era atunci și îl spăla ca să nu să lejă n'imn'ică de el așa cum nu să leagă de arjânt.”³ Apa pentru spălat se aducea din fântână da demult să zâcé că trebe adusă de la un izvor curgător. Apoi să arunca la o tulpină d'e măr, d'e pom, io n-am țapat apa până-n sfințatu soarelui că zăcia că să duce somnu ca soarele. Puném tri cărbun'i în apă tătdeauna, pân cé nu știu. Și nu mă lăsa a mé mamă să ies din casă și să îi lăs sânguri pă copt'ii, or să pui clește ori să pui o măturică pă leagăn, o pă pătuț și să pui ai (usturoi) la căpătâi și tămâie și o carte de rugăciuni.⁴

70.

Și badea mneu să țâne că-i
gazdă
Pământ n-are, nicio brazdă.
Casa badii-i împletită
Cu pământ îi muruită.

De la Ansamblul Cununa
Lăpușului, 2015

Apa în care se făcea prima scaldă să arunca într-un loc ferit să nu calce cineva pă locu cela. Apoi îl înfășa, da care era mai bătrână și știa, nu era ca acuma că-l îmbraci în hăinuțe. Atuncia s-o plătit moașa și eu am plătit-o, m-am dusu-mă la moașă. Să făcia doi colaci și îi punéi acolo bani și îi cumpărai o cămeșă, o zadie, o naframă și t'e ducei la ié și să uspăta, era mâncare pregăt'ită. Îi puném daru pă masă, ié stat'e dincolo de masă și noi dinco' și îi dădém daru: să primnească puțân'ielu mneu dar lângă multu dumn'itale și să hi iertătore.⁵ Nașa ducea copilul la botez. Ié viné și îl îmbrăca cu hăinuțele pă care le-o cumpărat ié și-l ducea la biserică. Apoi să făcea ospăț. Un copil mort nebotezat era îngropat la marjinea cimitirului. Trebuia să îi pui de Bobotează în șapte ani câte o lumânare și să îl stropești cu apă sfințată, zăce că i să iartă păcatu strămoșesc. Leagănu se făcea din lemn de fag, avé o formă ovală și era cu tălt'i ca să se poată legăna. Când îl legăna, mama cânta:

71.

Am auzât bade eu
C-ai durnit în pițiene
Și n-ai avut pă tine izmene
Că ți i-o ros șoarecii
Și mă-ta ți i-a cârt'i,
Până-atunci îi feciori.

De la Ansamblul Cununa
Lăpușului, 2015

Dorni cu mama pușor
Că mama te-a legăna

72.

Cucule pană roșie,
Cântă-n lume să să știe
Care cu care să sie
Să văd și io cu mândru
De-om fi laolaltă ori nu.

De la Ansamblul Cununa
Lăpușului, 2015

¹ Performer Performer Aurica Mureșan, 45 ani, Groșii Țibleșului, 2009.

² Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009.

³ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009.

⁴ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009.

⁵ Performer Maria Filip, 68 ani, Libotin, 2009.

Și țâie țâță ț-a da.⁶

73.

Abua cu mămuca
Că mama te-a legăna
Și țâie țâță ț-a da.
Abu-a-te pui de cioară
Că mă-ta-i dusă la moară
Ți-a aduce-un pui de cioară.
Că mă-ta-i dusă la luncă,
Ți-a aduce-un pui de curcă!⁷

Fata care-i mai mnicuță
Să urcă pă opt'incuță
Și să-ntinde la feciori
Ca mățu la cârnăciori.

De la Ansamblul Cununa
Lăpușului, 2015

Ca să aperi copilul de duhurile rele se pune tămâie sub perină sau mătură părăsâtă iar când ieșea afară puné cârligu păstă leagăn ca să nu să apropt'ie duhurile rele de el.⁸ Să punea t'ept'ine, să punea din mătura de mesteacăn părăsâtă, o iconiță cu Maica Sfântă, dacă aveai, la copilaș la cap. Când n-ai noroc la copt'ii sau ai copt'ii și mor trebe să-i dai pă fereastră la unu care are noroc la ei și îi vinzi la acela. Dai on ban ori doi și dup-aceie avé noroc și trăie. Și Mniculai din Ideab o vândut așa la un țâgan din Strâmba că o avut mătușă copt'ii și i-o tăt murit și nu știu cine i-o zis: „Mă, tu n-ai noroc la copt'ii și vinde-l la cine are noroc!” Și l-o vândut la țâganu acela că el o avut copt'ii mulți. Da zâce că iară trebe să-l cumperi înapoi la moarte că în ceie lume nu-l ai tu că-i a aceluia copt'ilu, nu a tău.⁹

74.

Mă uitai din deal în luncă
Să văd mândra unde lucră,
Să mă duc să îi fac umbră
Soarele să nu o ardă
Că-i ca și ciorile de albă.

De la Ansamblul Cununa
Lăpușului, 2015

Cocoană din Groșii Țibleșului; foto: colecția Xenia Pop

75.

Gura de fată spălată
Îi ca mnerea strecurată;
Gura de fată urâtă
Nici hâdu nu o sărută.

De la Ansamblul Cununa
Lăpușului, 2015

76.

Fetele de la verjel
Toate-s cu cojoc de mnel
Numa mândra din oraș
Îi cu cojoc de iepuraș.

De la Ansamblul Cununa
Lăpușului, 2015

⁶ Performer Aurica Mureșan, 45 ani, Groșii Țibleșului, 2009.

⁷ Performer Maria Muțiu, 70 ani, Groșii Țibleșului, 2009.

⁸ Performer Aurica Mureșan, 45 ani, Groșii Țibleșului, 2009.

⁹ Performer Maria Muțiu, 70 ani, Groșii Țibleșului, 2009.